TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2009 m. liepos 16 d.*

Byloje C-208/07

dėl *Bayerisches Landessozialgericht* (Vokietija) 2007 m. kovo 15 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2007 m. balandžio 20 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Petra von Chamier-Glisczinski

prieš

Deutsche Angestellten-Krankenkasse,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Rosas, teisėjai A. Ó Caoimh (pranešėjas), J. N. Cunha Rodrigues, U. Lõhmus ir P. Lindh,

* Proceso kalba: vokiečių.

generalinis advokatas P. Mengozzi,
posėdžio sekretorius B. Fülöp, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2008 m. birželio 12 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— von Chamier-Glisczinski, perėmusio P. von Chamier-Glisczinski teises, atstovaujamo advokato O. Kieferle,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos M. Lumma ir J. Möller,

— Norvegijos vyriausybės, atstovaujamos J. A. Dalbakk, M. P. Wennerås bei K. Fløistad,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos V. Kreuschitz,

susipažinęs su 2008 m. rugsėjo 11 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, iš dalies pakeisto ir atnaujinto 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97 (OL L 28, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 t., 3 sk., p. 3), iš dalies pakeistu 2001 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1386/2001 (OL L 187, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 t., 4 sk., p. 129; toliau – Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71), 19 straipsnio bei EB 18, 39 ir 49 straipsnių ir 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje (OL L 257, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 t., 1 sk., p. 15), iš dalies pakeisto 1992 m. liepos 27 d. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 2434/92 (OL L 245, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 t., 2 sk., p. 69; toliau – Reglamentas Nr. 1612/68), 10 straipsnio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bylą tarp P. von Chamier-Glisczinski ir *Deutsche Angestellten-Krankenkasse* (Vokietijos tarnautojų sveikatos draudimo įstaiga, toliau – DAK) dėl atsisakymo padengti tam tikras išlaidas, susijusias su Austrijoje esančioje specializuotoje įstaigoje gautinu aprūpinimu.

3 P. von Chamier-Glisczinski mirė 2007 m. gegužės 20 dieną. Jos vyras perėmė jos teises pagrindiniame procese.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisė

4 Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 1 straipsnyje numatyta, kad šiame reglamente:

„a) *pagal darbo sutartį dirbantis asmuo* arba *savarankiškai dirbantis* asmuo atitinkamai reiškia:

i) bet kurį asmenį, apdraustą privalomu arba neprivalomu nuolatiniu draudimu nuo vieno ar daugiau draudiminių įvykių, kuriuos apima pagal darbo sutartį dirbančių asmenų arba savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos sistemos arba valstybės tarnautojų speciali sistema;

<…>

f) i) *šeimos narys* reiškia bet kurį asmenį, kuris šeimos nariui <…> arba namų ūkio nariui nustatomas ar pripažįstamas teisės aktais, pagal kuriuos mokamos išmokos; arba <…>

<…>

h) *gyvenamoji vieta* reiškia vietą, kurioje paprastai gyvenama;

i) *buvimo vieta* reiškia laikiną gyvenamąją vietą;

<…>

o) *kompetentinga įstaiga* reiškia:

i) įstaigą, kurioje atitinkamas asmuo yra apdraustas prašymo gauti išmoką pateikimo metu;

arba

<…>

p) *gyvenamosios vietos įstaiga* ir *buvimo vietos įstaiga* atitinkamai reiškia įstaigą, kuri yra kompetentinga mokėti išmokas atitinkamam asmeniui pagal jo gyvenamąją vietą, arba įstaigą, kuri yra kompetentinga mokėti išmokas atitinkamam asmeniui pagal jo buvimo vietą remiantis tų įstaigų administruojamais teisės aktais, arba, kai tokios įstaigos nėra, įstaigą, kurią paskiria atitinkamos valstybės narės kompetentinga valdžios institucija;

q) *kompetentinga valstybė* reiškia valstybę narę, kurios teritorijoje yra įsikūrusi kompetentinga įstaiga;

<…>“

5 To paties reglamento 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Šis reglamentas taikomas pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ar savarankiškai dirbantiems asmenims ar studentams, kuriems yra taikomi ar buvo taikomi vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktai ir kurie yra vienos iš valstybių narių piliečiai arba asmenys be pilietybės ar pabėgėliai, gyvenantys kurios nors valstybės narės teritorijoje, bei jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims.“

6 Pagal Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 4 straipsnio 1 dalies a punktą jis taikomas visiems teisės aktams, kurie apima socialinės apsaugos sritis, be kita ko, *ligos ir motinystės išmokas*.

7 Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 III dalies I skyriaus 2 skirsnyje „Pagal darbo sutartį dirbantys asmenys arba savarankiškai dirbantys asmenys bei jų šeimos nariai“, esančiame 19 straipsnyje „Gyvenimas valstybėje narėje, kitoje nei kompetentinga valstybė – Bendrosios taisyklės“, nustatyta:

„1. Pagal darbo sutartį dirbantis asmuo arba savarankiškai dirbantis asmuo, gyvenantis valstybės narės, kitos nei kompetentinga valstybė, teritorijoje, įvykdęs kompetentingos valstybės teisės aktais nustatytas sąlygas teisei įgyti gauti išmokas <…>, toje valstybėje, kurioje jis gyvena, gauna:

a) išmokas natūra, kurias kompetentingos įstaigos sąskaita teikia gyvenamosios vietos įstaiga pagal tos įstaigos administruojamų teisės aktų nuostatas, tartum jis būtų joje apdraustas;

b) išmokas pinigais, kurias moka kompetentinga įstaiga pagal jos administruojamus teisės aktus. Tačiau kompetentingos įstaigos ir gyvenamosios vietos įstaigos susitarimu tas išmokas pagal kompetentingos valstybės teisės aktų nuostatas gali mokėti pastaroji įstaiga pirmosios įstaigos sąskaita.

2. 1 dalies nuostatos analogiškai taikomos šeimos nariams, gyvenantiems valstybės narės, kitos nei kompetentinga valstybė, teritorijoje, jeigu jie neturi teisės į tokias išmokas pagal valstybės, kurios teritorijoje jie gyvena, teisės aktus.

<…>“

8 Tame pačiame Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 skirsnyje esantis 22 straipsnis vadinasi „Buvimas už kompetentingos valstybės ribų – Sugrįžimas ar persikėlimas gyventi į kitą

valstybę narę ligos ar motinystės išmokų mokėjimo metu – Būtinybė vykti į kitą valstybę narę gydytis“. Pagal šį straipsnį:

„1. Pagal darbo sutartį dirbantis asmuo arba savarankiškai dirbantis asmuo, įvykdęs kompetentingos valstybės teisės aktais nustatytas sąlygas teisei į išmoką <…>, ir:

<…>

b) kuris, įgijęs teisę gauti kompetentingos įstaigos mokamas išmokas, gavo tos įstaigos leidimą <…> persikelti gyventi į kitos valstybės narės teritoriją

<…>

gauna:

i) išmokas natūra, kurias kompetentingos įstaigos sąskaita teikia buvimo ar gyvenamosios vietos įstaiga pagal jos administruojamų teisės aktų nuostatas, tartum šioje įstaigoje jis būtų apdraustas; tačiau išmokų teikimo trukmė nustatoma pagal kompetentingos valstybės teisės aktus;

ii) išmokas pinigais, kurias moka kompetentinga įstaiga pagal jos administruojamų teisės aktų nuostatas. Tačiau kompetentingos įstaigos ir buvimo ar gyvenamosios įstaigos susitarimu, tokias išmokas pagal kompetentingos valstybės teisės aktų nuostatas gali mokėti pastaroji įstaiga pirmosios sąskaita.

2. Leidimą, kuris reikalingas pagal 1 dalies b punktą, galima atsisakyti išduoti tik tuo atveju, jeigu nustatoma, kad atitinkamo asmens persikėlimas gali pakenkti jo sveikatai arba gydymo kursui.

<…>

3. 1 ir 2 dalių nuostatos analogiškai taikomos pagal darbo sutartį dirbančio asmens arba savarankiškai dirbančio asmens šeimos nariams.

<…>“

9 Pagal Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 36 straipsnį išlaidos už išmokas natūra, kurias, be kita ko, pagal šio reglamento 19 ir 22 straipsnius teikia vienos valstybės narės įstaiga kitos valstybės narės įstaigos sąskaita, turi būti visiškai kompensuotos. Tokios kompensacijos apskaičiuojamos ir suteikiamos pagal 1972 m. kovo 21 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 574/72, nustatančio Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 įgyvendinimo tvarką (OL L 74, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 t., 1 sk., p. 83), 93–95 straipsnius.

10 Pagal Reglamento Nr. 1612/68 10 straipsnį:

„1. Asmenys, nepriklausomai nuo jų pilietybės, turi teisę gyventi kartu su valstybės narės piliečiu, kuris dirba kitos valstybės narės teritorijoje, jeigu jie yra:

a) jo sutuoktinis ir vaikai iki 21 metų arba jo išlaikytiniai;

<…>“

Vokietijos teisės aktai

11 Socialinio kodekso (Sozialgesetzbuch) XI knygoje (toliau – SGB XI) įtvirtinta slaugos draudimo sistema (toliau – slaugos draudimas).

12 2008 m. balandžio 20 d. Teisingumo Teismo kanceliarijos gautame rašytiniame atsakyme į 2008 m. kovo 12 d. Teisingumo Teismo raštu pateiktą klausimą Vokietijos vyriausybė pristatė tam tikrus šios sistemos aspektus. Iš šio atsakymo kartu su Europos Bendrijų Komisijos pastabomis matyti, kad šioje sistemoje numatytos įvairios priemonės slaugos reikalingų asmenų naudai, t. y. slaugos išmokos natūra (*Pflege-sachleistung*), kurias reglamentuoja SGB XI 36 straipsnis, slaugos išmoka asmeninei priežiūrai (*Pflegegeld*, toliau – slaugos išmoka), kurią reglamentuoja SGB XI

37 straipsnis, mišrios išmokos (*Kombinationsleistung*), kurias reglamentuoja SGB XI 38 straipsnis, bei visiška stacionari slauga (*vollstationäre Pflege*), kurią reglamentuoja SGB XI 43 straipsnis.

13 Pagal SGB XI 36 straipsnį namuose slaugomi slaugos reikalingi asmenys turi teisę gauti išmokas natūra, kurias teikia ambulatorinių slaugos tarnybų, sudariusių aprūpinimo sutartį su *Pflegekasse* (toliau – slaugos draudimo įstaiga), darbuotojai. Šių paslaugų sąnaudas iki tam tikros maksimalios ribos, kuri priklauso nuo gavėjo slaugos poreikio, apmoka draudimo įstaiga. Susiklostant pagrindinės bylos aplinkybėms, III slaugos grupės atveju ši riba buvo 2 800 DEM (apie 1 432 eurai) per mėnesį, o neįprastai intensyvios slaugos atvejais, galėjo būti padidinta iki 3 750 DEM (apie 1 918 eurų). Minėta draudimo įstaiga apmoka slaugos paslaugas, remdamasi su įvairiomis ambulatorinės slaugos tarnybomis sudarytose paslaugų sutartyse numatytais tarifais. Medicininis gydymas namuose nepriskiriamas prie išmokų natūra 36 straipsnio prasme ir jį apmoka sveikatos draudimo įstaiga.

14 SGB XI 37 straipsnyje numatyta slaugos pašalpa suteikia slaugos reikalingiems asmenims, kurie būtinąją slaugą užsitikrina patys, teisę gauti mėnesinę slaugos pašalpą. Šią pašalpą jos gavėjas gali naudoti laisvai, taip pat paslaugoms, kurių nedengia slaugos draudimas arba kurias suteikia sutartį sudariusioms slaugos tarnyboms nepriklausantys asmenys, apmokėti. Pašalpos dydis irgi skiriasi pagal slaugos poreikį. Susiklostant pagrindinės bylos aplinkybėms, III slaugos grupės atveju šią sumą sudarė 1 300 DEM (apie 665 eurai) per mėnesį.

15 SGB XI 38 straipsnyje reglamentuojamos mišrios išmokos, t. y. išmokų natūra SGB XI 36 straipsnio prasme ir SGB XI 37 straipsnyje numatytos slaugos pašalpos derinys. Pagal šį straipsnį apdraustasis, pasinaudojantis tik dalimi jam priklausančių išmokų, kurias turi teisę gauti pagal SGB XI 36 straipsnį, tuo pačiu metu gali gauti slaugos pašalpą pagal 37 straipsnį, kurios dydis sumažinamas tam tikru procentu, atitinkančiu panaudotas išmokas natūra, numatytas SGB XI 36 straipsnyje. Gavėjas pats sprendžia, kiek jis pasinaudos pastarosiomis išmokomis. Iš bylos medžiagos matyti, kad mišriomis

išmokomis siekiama suteikti galimybę kuo lanksčiau ir savarankiškiau organizuoti slaugos reikalingų asmenų slaugą namuose.

16 Tą paslaugų dalį, kuri viršija slaugos draudimo įstaigos numatytas maksimalias ribas, apmoka slaugos reikalingas asmuo.

17 Be to, pagal SGB XI 43 straipsnį, kurio tekstą Komisija perteikė savo pastabose, slaugos reikalingi asmenys turi teisę pasinaudoti visiškai stacionaria slauga, jeigu jų neįmanoma slaugyti namuose ar iš dalies stacionariai arba jeigu tai nėra įmanoma dėl konkretaus atvejo ypatumų. Tokiu atveju slaugos draudimo įstaiga fiksuota suma padengia su slauga susijusias išlaidas, medicininės slaugos paslaugų išlaidas bei socialinės priežiūros išlaidas. Susiklostant pagrindinės bylos aplinkybėms, fiksuota mėnesinė išmoka III slaugos grupės asmenims sudarė 2 800 DEM (apie 1 432 eurus), o išskirtiniais atvejais, reikalaujančiais neįprastais intensyvios slaugos – 3 300 DEM (apie 1 688 eurus). Slaugos draudimo įstaigos apmokama suma iš viso negali viršyti 75 % visos slaugos reikalingo asmens buvimo slaugos namuose išlaidų sumos. Apdraustasis, pasirinkęs visišką stacionarią slaugą, nepaisant to, kad, slaugos draudimo įstaigos konstatavimu, atsižvelgiant į jo būklę tai nėra būtina, greta su slauga susijusių išlaidų, turi teisę gauti priedą, atitinkantį SGB XI 36 straipsnyje jo slaugos grupei nustatytą maksimalią ribą.

18 Be to, SGB XI 34 straipsnio 1 dalies 1 punkte, esančiame bendrosiose šio akto nuostatose, numatyta, kad, išskyrus tam tikras su laikinu buvimu susijusias išimtis, kurios nėra reikšmingos pagrindinėje byloje, teisė į išmokas sustabdoma, kol apdraustasis yra užsienyje. Tačiau iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą išplaukia, kad šią nuostatą reikia aiškinti atsižvelgiant į 1998 m. kovo 5 d. Teisingumo Teismo sprendimą *Molenaar* (C-160/96, Rink. p. I-843, 39 ir 44 punktai), kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, jog Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsnio 1 dalis, 25 straipsnio 1 dalis ir 28 straipsnio 1 dalis draudžia numatyti, kad tam tikrai išmokai, kaip antai SGB XI 37 straipsnyje numatyta slaugos išmoka, gauti reikalaujama, kad apdraustasis asmuo turėtų gyvenamąją vietą draudimo valstybės teritorijoje. Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad Vokietijos institucijos mano, jog šis teismo sprendimas reikalauja mokėti slaugos pašalpą už Vokietijos ribų,

jeigu tai yra išmokos pinigais, tačiau nėra būtina teikti paslaugų, kurios Vokietijos teisėje kvalifikuojamos kaip išmokos natūra, kaip antai numatytosios SGB XI 36 arba 43 straipsniuose.

19 Galiausiai iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos taip pat išplaukia, kad pagal SGB XI 72 straipsnį slaugos draudimo įstaigos visiškai stacionarią slaugą 43 straipsnio prasme gali teikti tik šioje nuostatoje numatytą licenciją turinčiose specializuotose įstaigose.

Austrijos teisė

20 Neginčijama, kad bent jau tokioje situacijoje, kaip antai P. von Chamier-Glisczinski, esantiems asmenims Austrijos teisėje nenumatytos išmokos natūra slaugos rizikai padengti.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

21 Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Miunchene (Vokietija) gyvenanti Vokietijos pilietė, P. von Chamier-Glisczinski, būdama pripažinta slaugos reikalingu asmeniu, gavo iš socialinio draudimo įstaigos DAK, kurioje ji buvo apdrausta per savo sutuoktinį, SGB XI knygos 38 straipsnyje numatytas mišrias slaugos draudimo išmokas III slaugos grupei, t. y. 1 300 DEM per mėnesį.

22 Atsakydamas į prašymą pateikti paaiškinimus pagal Procedūros reglamento 104 straipsnio 5 dalį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas perdavė Teisingumo

Teismui du 2008 m. balandžio 11 d. ir 18 d. atitinkamai pareiškėjos pagrindinėje byloje ir DAK raštus.

23 Pareiškėjos pagrindinėje byloje rašte, be kita ko, nurodoma, kad P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis nuo 1987 m. kovo 1 d. iki 2002 m. birželio 30 d. dirbo pagal darbo sutartį Vokietijoje, tačiau pagal susitarimą su darbdaviu dėl darbo sutarties nutraukimo buvo atleistas nuo savo darbo pareigų vykdymo nuo 2001 m. rugpjūčio mėnesio. Per Teisingumo Teismo posėdį P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis, atsakydamas į tam tikrus Teisingumo Teismo užduotus klausimus, be kita ko, patikslino, kad šis susitarimas nutraukti darbo sutartį buvo visų pirma sudarytas dėl to, kad jis nebemanė galįs užtikrinti savo namuose slaugą, kurios reikalavo jo žmonos būklė.

24 Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą bei Teisingumo Teismui perduotos bylos medžiagos matyti, kad 2001 m. rugpjūčio 21 d. P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis iš esmės paprašė DAK, kad slaugos draudimo išmokos, kurias P. von Chamier-Glisczinski turėjo teisę gauti remiantis Vokietijos teisės nuostomis, būtų teikiamos SGB XI 43 straipsnyje numatytos visiškai stacionarios slaugos forma vienuose iš Austrijoje esančių slaugos namų, kuriuose ji ketino apsistoti (toliau – 2001 m. rugpjūčio 27 d. prašymas). Per teismo posėdį P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis šiuo klausimu patikslino, kad ketindamas perimti Zalcburge (Austrija) esančią įmonę jis pageidavo apgyvendinti savo žmoną netoli šio miesto esančiuose slaugos namuose.

25 2001 m. rugpjūčio 27 d. prašymą DAK atmetė 2001 m. rugpjūčio 31 d. Sprendimu, be kita ko, motyvuodama tuo, jog tokiose situacijose, kaip antai P. von Chamier-Glisczinski, Austrijos teisėje nėra numatyta teikti išmokų natūra prie šios valstybės narės socialinės apsaugos sistemos prisijungusiems asmenims. Tačiau, anot DAK, P. von Chamier-Glisczinski turėjo teisę gauti SGB XI 37 straipsnyje numatytą slaugos pašalpą III slaugos grupei, t. y. 1 300 DEM per mėnesį.

26 Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad nuo 2001 m. rugsėjo 17 d. iki 2003 m. gruodžio 18 d. P. von Chamier-Glisczinski buvo apsistojusi

Austrijoje esančiuose slaugos namuose, kur, remiantis šia nutartimi, persikėlė dėl to, kad jos sutuoktinis ketino ten ieškoti darbo.

27 Vis dėlto šio sprendimo 22 punkte minėtame pareiškėjos pagrindinėje byloje rašte teigiama, kad P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis darbo Austrijoje ieškojo nuo 2001 m. rugpjūčio mėnesio, kad „galėtų būti arčiau savo žmonos“. Be to, per teismo posėdį P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis pažymėjo, jog norėdamas perimti Austrijoje veikiančią įmonę, kaip minėta šio sprendimo 24 punkte, didžiąją dalį laiko jis praleido Zalcburge, išlaikydamas gyvenamąją vietą Miunchene. Per teismo posėdį jis taip pat patikslino, kad 2002 m. vasario mėnesį derybos dėl minėtos įmonės perėmimo žlugo ir todėl tuo metu jis Austrijoje turėjo ieškotis darbo pagal darbo sutartį.

28 2002 m. kovo 20 d. Sprendimu DAK atmetė skundą dėl savo 2001 m. rugpjūčio 31 d. Sprendimo. Iš Teisingumo Teismui perduotos bylos medžiagos matyti, kad pagrindinis atmetimo motyvas buvo tai, jog SGB XI 43 straipsnyje numatyta visiškai stacionari slauga negali būti „eksportuojama“, nes tai yra išmoka natūra. Anot DAK, remiantis minėtu sprendimu *Molenaar*, nepažeidžiant SGB XI 34 straipsnyje numatyto apribojimo, Austrijoje gali būti teikiama tik slaugos pašalpa kaip išmoka pinigais. Be to, DAK nuomone, Austrijoje esantys slaugos namai neturėjo licencijos SGB XI prasme, o net Vokietijos teritorijoje šio teisės akto 43 straipsnyje numatyta visiškai stacionari slauga gali būti teikiama tik licenciją šio teisės akto prasme turinčiose įstaigose.

29 Per teismo posėdį P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis teigė, kad 2003 m. pabaigoje jis įregistravo ūkinę veiklą Vokietijoje, perkėlė gyvenamąją vietą į Laufeną (Vokietija) ir savo žmoną atgal į Vokietiją. Iš šio sprendimo 22 punkte minėto pareiškėjos pagrindinėje byloje rašto matyti, kad nuo 2004 m. liepos mėnesio P. von Chamier-Glisczinski buvo slaugoma netoli Laufeno, kur 2004 m. balandžio mėnesį jos sutuoktinis įkūrė savo ūkinės veiklos buveinę, esančiuose slaugos namuose.

30 Iš šio sprendimo 22 punkte minėto DAK rašto matyti, kad P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis buvo apdraustas šioje įstaigoje:

— savanoriškai iki 2002 m. birželio 30 dienos kaip pagal darbo sutartį dirbantis asmuo (tarnautojas),

— privalomai nuo 2002 m. liepos 1 d. iki 2003 m. gruodžio 18 d., kai jis buvo registruotas kaip darbo ieškantis asmuo Miuncheno darbo biržoje, iš kurios gavo nedarbo pašalpą, ir

— nuo 2003 m. gruodžio 19 d. kaip savarankiškai dirbantis asmuo.

31 2005 m. spalio 11 d. Sprendimu *Sozialgericht München* (Miuncheno socialinis teismas) atmetė skundą dėl 2002 m. kovo 20 d. DAK sprendimo.

32 *Bayerisches Landessozialgericht* (Bavarijos apeliacinis socialinis teismas) dėl šio teismo sprendimo pateiktame apeliaciniame skunde pareiškėja pagrindinėje byloje toliau reikalauja kompensuoti su buvimu Austrijos slaugos namuose susijusias išlaidas už laikotarpį nuo 2001 m. rugsėjo 17 d. iki 2003 m. gruodžio 18 d., kurias sudaro skirtumas tarp pagal SGB XI 37 straipsnį jau suteiktos slaugos pašalpos ir Vokietijos teisės aktuose numatytos sumos visiškai stacionariai slaugai, kaip nustatyta SGB XI 43 straipsnyje.

33 Pagrįsdama savo reikalavimus, ji tvirtina, kad išmokos natūra DAK požiūriu iš tikrųjų yra išmokos pinigais, nes nėra jokio leistino atskyrimo kriterijaus, leidžiančio uždrausti išmokų natūra eksportą. Ji papildo, kad atsisakymas teikti išmokas natūra prieštarauja EB 39 straipsniui kartu su pagal analogiją taikomo Reglamento Nr. 1312/68 10 straipsniu. Galiausiai ji remiasi EB 49 straipsnyje numatytos paslaugų judėjimo laisvės pažeidimu.

34 Manydamas, kad sprendimas jo nagrinėjamoje byloje priklauso nuo Bendrijos teisės išaiškinimo, *Bayerisches Landessozialgericht* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1. Ar Reglamento <…> Nr. 1408/71 19 straipsnio 1 dalies a punktas prireikus kartu su šio straipsnio 2 dalimi, atsižvelgiant į EB 18 straipsnį ir EB 39 bei 49 straipsnius kartu su Reglamento Nr. 1612/68 10 straipsniu, turi būti aiškinamas taip, kad pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbantis asmuo arba jo šeimos nariai negauna išmokų pinigais ar kompensacijos iš kompetentingos gyvenamosios vietos draudimo įstaigos, kai pagal šiai įstaigai galiojančias teisės normas šioje draudimo įstaigoje apdraustiesiems asmenims nenumatytos jokios išmokos natūra ir numatytos tik išmokos pinigais?

2. Jei tokios reikalavimo teisės nėra, ar, atsižvelgiant į EB 18 straipsnį arba EB 39 ar 49 straipsnius, egzistuoja teisė, gavus išankstinį leidimą, reikalauti padengti išlaidas, susijusias su buvimu stacionariuose slaugos namuose kitoje valstybėje narėje, neviršijant kompetentingoje valstybėje <…> skirtinų išmokų?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

35 Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo nustatyti, ar Reglamentas Nr. 1408/71, prireikus atsižvelgiant į EB 18, EB 39 ir EB 49 straipsnius ir Reglamento Nr. 1612/68 10 straipsnį, turi būti aiškinamas taip, kad slaugos reikalingas asmuo, apdraustas kaip pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbančio asmens šeimos narys, turi teisę reikalauti kompetentingos įstaigos išmokų išlaidų kompensavimo arba tiesioginio apmokėjimo, jeigu, skirtingai nuo kompetentingos valstybės socialinės apsaugos sistemos, valstybės narės, kurioje šis asmuo gyvena, socialinės apsaugos sistema savo apdraustiesiems nenumato išmokų natūra tokiais, kaip antai minėto asmens, slaugos poreikio atvejais.

36 Pareiškėja pagrindinėje byloje šiuo klausimu tvirtina, kad atsižvelgiant į tai, jog išmoka natūra iš principo gali būti suteikta išlaidų kompensavimo forma, nėra jokių faktinių kliūčių tokių išmokų eksportui ir kad apdraustasis turi teisę reikalauti iš kompetentingos įstaigos atitinkamų išlaidų apmokėjimo iki šios įstaigos valstybėje narėje mokėtinos maksimalios išmokų ribos.

37 Vokietijos ir Norvegijos vyriausybės bei Komisija savo ruožtu mano, kad Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose aiškiai atskiriamos išmokos natūra ir pinigais, įtvirtinant dvigubą mechanizmą, kuriuo remiantis gyvenamosios vietos valstybėje narėje pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbantis asmuo, viena vertus, gauna išmokas natūra pagal gyvenamosios vietos įstaigai taikytinus teisės aktus, o kita vertus, – išmokas pinigais pagal kompetentingai įstaigai taikytinus teisės aktus. Todėl gyvenamosios vietos perkėlimas į kitą valstybę narę gali lemti visišką ar dalinį teisės į socialinės apsaugos išmokas praradimą. Pagrindinėje byloje, atsižvelgiant į tai, kad tokioje situacijoje, kaip antai P. von Chamier-Glisczinski, esantiems asmenims Austrijos teisė numato tik išmokas pinigais, nesant jokių išmokų natūra, pareiškėja

pagrindinėje byloje negali remtis Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsnio 1 dalimi, prašydama kompensuoti tam tikras išlaidas, patirtas Austrijoje esančiuose slaugos namuose.

38 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad pagal Reglamento Nr. 1408/71 2 straipsnio 1 dalį jis, be kita ko, taikomas pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims arba savarankiškai dirbantiems asmenims, kuriems buvo taikomi vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktai ir kurie yra vienos iš valstybių narių piliečiai, bei jų šeimos nariams ir jų išlaikytiniams. Remiantis šio reglamento 1 straipsnio a punkto i papunkčiu „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo“ arba „savarankiškai dirbantis asmuo“ visų pirma reiškia bet kurį asmenį, apdraustą privalomu arba neprivalomu nuolatiniu draudimu nuo vieno ar daugiau draudiminių įvykių, kuriuos apima pagal darbo sutartį dirbančių asmenų arba savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos sistemos. Pagal to paties straipsnio f punkto i papunktį „šeimos narys“, be kita ko, reiškia bet kurį asmenį, kuris šeimos nariu nustatomas ar pripažįstamas teisės aktais, pagal kuriuos mokamos išmokos.

39 Tai reiškia, kad apdraustieji, kaip antai sutuoktiniai von Chamier-Glisczinski, patenka į Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritį. Kaip išplaukia iš šio sprendimo 30 punkto, viena vertus, priimant šio sprendimo 25 ir 28 punktuose minėtus DAK sprendimus, kuriais atsisakyta skirti visas prašomas išmokas ir vėliau atmestas skundas dėl pirminio prašymo, P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis buvo savanoriškai apdraustas DAK. Kita vertus, iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, be kita ko, matyti, kad P. von Chamier-Glisczinski buvo apdrausta DAK per savo sutuoktinį.

40 Be to, reikia priminti, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog tokios išmokos, kaip antai mokamos pagal Vokietijos slaugos draudimo sistemą, nepaisant jų ypatumų, yra „ligos išmokos“ Reglamento Nr. 1408/71 4 straipsnio 1 dalies a punkto prasme, nes iš esmės yra skirtos papildyti išmokas, mokamas sveikatos draudimo, su kuriuo jos, be to, susijusios organizaciniu požiūriu, siekiant pagerinti slaugos reikalingų asmenų sveikatos būklę ir gyvenimo sąlygas (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Molenaar* 24 ir 25 punktus).

41 Taigi tokios išmokos patenka į Reglamento Nr. 1408/71 III antraštinės dalies 1 skyrių, kuriame yra 18–36 straipsniai.

42 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suformulavo nagrinėjamą klausimą pagal Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsnio tekstą. Atsižvelgiant į Teisingumo Teismo praktiką ir visų pirma į 1992 m. kovo 10 d. Sprendimą *Twomey* (C-215/90, Rink. p. I-1823, 18 punktas) ir 2002 m. rugsėjo 17 d. Sprendimą *Baumbast ir R* (C-413/99, Rink. p. I-7091, 89 punktas), ši nuostata kompetentingos valstybės sąskaita garantuoja kitoje valstybėje narėje gyvenančiam pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbančiam asmeniui bei jo šeimos nariams, kurių būklė reikalauja medicininio gydymo gyvenamosios vietos valstybės narės teritorijoje, teisę pasinaudoti ligos išmokomis natūra, kurias teikia pastarosios valstybės narės įstaiga.

43 Vis dėlto nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į pagrindinės bylos faktinį kontekstą, reikia patikrinti, ar, užuot rėmusis Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsniu, galima remtis jo 22 straipsniu. Nors formaliai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas apriboja šį klausimą minėto 19 straipsnio išaiškinimu, tokia aplinkybė netrukdo Teisingumo Teismui pateikti šiam teismui visas Bendrijos teisės išaiškinimo nuorodas, kurios gali būti naudingos jo nagrinėjamai bylai išspręsti, nesvarbu, ar savo klausime tas teismas apie tai užsimena (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimo *Trojani*, C-456/02, Rink. p. I-7573, 38 punktą; 2005 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo *Ioannidis*, C-258/04, Rink. p. I-8275, 20 punktą ir 2007 m. balandžio 26 d. Sprendimo *Alevizos*, C-392/05, Rink. p. I-3505, 64 punktą).

44 Iš Teisingumo Teismui perduotos bylos medžiagos matyti, kad iki pateikdama 2001 m. rugpjūčio 27 d. prašymą P. von Chamier-Glisczinski jau gavo Vokietijos slaugos draudimo sistemoje nustatytas išmokas SGB XI 38 straipsnyje numatytų mišrių išmokų forma. Taigi pateikdama šį prašymą ji atitiko slaugos poreikio sąlygą, kuri suteikė jai teisę gauti šioje sistemoje numatytas išmokas, įskaitant visiškai stacionarią slaugą pagal SGB XI 43 straipsnio 1 dalį, jeigu slauga namuose arba iš dalies stacionariai nėra įmanoma arba nesvarstytina dėl konkretaus atvejo ypatumų.

45 Tokia aplinkybė, jei ją patvirtintų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, galėtų lemti būtinybę remtis Reglamento Nr. 1408/71 22 straipsnio 1 dalies b punktu ir 3 dalimi. Kaip, bei kita ko, matyti iš šio 22 straipsnio pavadinimo, jo 1 dalies b punktas kartu su 3 dalies pirmąja pastraipa reglamentuoja taip pat pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbančio asmens šeimos nario gyvenamosios vietos perkėlimą į kitą nei kompetentingos įstaigos valstybę narę šiam sergant.

46 Vis dėlto nagrinėjamu atveju nėra reikalo spręsti klausimo, kuri norma, t. y. Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsnis ar 22 straipsnio 1 dalies b punktas, galėtų būti taikoma konkrečiomis faktinėmis aplinkybėmis, dėl kurių vyksta ginčas pagrindinėje byloje. Konstatuotina, kad tokioje situacijoje, kaip antai P. von Chamier Glisczinski, šiomis nuostatomis sukurti mechanizmai, išskyrus pagal 22 straipsnio 1 dalies b punktą reikalaujamą leidimą, kurį galima atsisakyti išduoti tik tuo atveju, jeigu nustatoma, kad atitinkamo asmens persikėlimas gali pakenkti jo sveikatai arba gydymo kursui, iš esmės nesiskiria savo pasekmėmis. Net jei, kaip išplaukia iš šio sprendimo 42 ir 45 punktų, 19 straipsnis ir 22 straipsnio 1 dalies b punktas reglamentuoja skirtingas situacijas ir turi skirtingus tikslus, abiem nuostatomis sukurti mechanizmai skirti, be kita ko, užtikrinti pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbančio asmens šeimos nariui galimybę kitoje nei kompetentingos įstaigos valstybėje narėje gauti išmokas natūra, kurias kompetentingos įstaigos sąskaita suteikia gyvenamosios vietos ar buvimo valstybės įstaiga pagal šiai įstaigai taikomus pastarosios valstybės narės teisės aktus, bei išmokas pinigais pagal kompetentingai įstaigai taikomus teisės aktus, kurios suteikiamos arba tiesiogiai pastarosios įstaigos, arba jos sąskaita.

47 Kaip matyti iš šio sprendimo 24, 25 ir 32 punktų, 2001 m. rugpjūčio 27 d. prašymu P. von Chamier-Glisczinski iš esmės norėjo pasiekti, kad Vokietijos teisės aktuose kaip išmokos natūra kvalifikuojamos išmokos, į kurias ji turėjo teisę remiantis šiais teisės aktais, jai būtų suteikiamos slaugai, kurią ji turėjo gauti Austrijoje esančiuose slaugos namuose.

48 Teisinga, kad Reglamento Nr. 1408/71 kontekste sąvokos „išmokos natūra“ ir „išmokos pinigais“ turi būti aiškinamos autonomiškai pagal Bendrijos teisę (šiuo klausimu žr. 2006 m. birželio 15 d. Sprendimo *Acereda Herrera*, C-466/04, Rink. p. I-5341, 29 ir 30 punktus). Vis dėlto pagrindinėje byloje nagrinėjamo slaugos draudimo klausimu Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad slaugos draudimo išmokos slaugos namuose dėl suinteresuotojo asmens slaugos poreikio patirtų išlaidų tiesioginio apmokėjimo ar kompensavimo forma patenka į išmokų natūra sąvoką Reglamento Nr. 1408/71 III antraštinės dalies prasme (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo 6 ir 32 punktus bei 2004 m. liepos 8 d. Sprendimo *Gaumain-Cerri ir Barth*, C-502/01 ir C-31/02, Rink. p. I-6483, 26 punktą), o šios išmokos, be kita ko, apima visiškai stacionarią slaugą, numatytą SGB XI 43 straipsnyje.

49 Todėl konstatuotina, kad tokios išmokos, kaip antai dėl kurių buvo pateiktas 2001 m. rugpjūčio 27 d. prašymas, nepaisant to, kad tai yra reikalavimai sumokėti tam tikrą pinigų sumą kaip išlaidų kompensaciją, priešingai nei teigia pareiškėja pagrindinėje byloje, yra išmokos natūra Reglamento Nr. 1408/71 III antraštinės dalies prasme ir dėl to joms taikomos šio reglamento nuostatos dėl tokių išmokų.

50 Šiame kontekste reikia priminti, kad Teisingumo Teismas jau yra išaiškinęs Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsnį taip, kad į šios nuostatos taikymo sritį patenkančioje situacijoje esantis apdraustasis gyvenamosios vietos valstybėje narėje gauna išmokas natūra, jeigu šios valstybės teisės aktuose, nesvarbu, koks būtų konkretus socialinės apsaugos sistemos, kurioje šios išmokos natūra yra mokamos, pavadinimas, numatyta mokėti išmokas natūra, skirtas padengti tą pačią riziką, kokią dengia atitinkamas kompetentingos valstybės draudimas (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Molenaar* 37 punktą). Šis aiškinimas atitinka ir 19 straipsnio tekstą, ir tikslą užtikrinti pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbantiems asmenims gyvenamosios vietos ar buvimo valstybėje narėje prieigą prie jų sveikatos būklę atitinkančių slaugos paslaugų lygiomis sąlygomis, palyginti su prie šios valstybės narės socialinės apsaugos sistemos prisijungusiais asmenimis.

51 Be to, remiantis Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsnio 2 dalimi, šeimos nariai šio reglamento prasme kompetentingos valstybės sąskaita gauna išmokas natūra, kurias

teikia jų gyvenamosios vietos įstaiga, atsižvelgdama į jai taikomų teisės aktų nustatytas ribas ir sąlygas (šiuo klausimu žr. 1995 m. birželio 8 d. Sprendimo *Delavant*, C-451/93, Rink. p. I-1545, 15 punktą).

52 Iš šio sprendimo 46 punkto išplaukia, kad, atsižvelgiant į tai, jog Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsniu ir 22 straipsnio 1 dalies b punktu sukurti mechanizmai yra panašūs, tas pats iš principo galioja ir apdraustiesiems, kuriems taikoma pastaroji nuostata kartu su šio reglamento 22 straipsnio 3 dalimi.

53 Taigi dėl to, ar pagrindinėje byloje būtų taikytinas Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsnis, ar 22 straipsnio 1 dalies b punktas, reikia pažymėti, kad pagal viena ar kita iš šių nuostatų sukurtus mechanizmus, jei atitinkamo socialiniu draudimu apdrausto asmens gyvenamosios vietos valstybės narės teisės normose nėra numatytas išmokų natūra teikimas draudiminiam įvykiui, kuriam reikalaujama šių išmokų, padengti, pats Reglamentas Nr. 1408/71 nereikalauja, kad šios išmokos už kompetentingos valstybės narės ribų būtų teikiamos pačios kompetentingos įstaigos arba jos sąskaita.

54 Tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, Reglamento Nr. 1612/68 10 straipsnis, paminėtas šiame prejudiciniame klausime, negali turėti įtakos šiam išaiškinimui.

55 Tačiau, priešingai nei teigia Vokietijos ir Norvegijos vyriausybės bei Komisija, Reglamento Nr. 1408/71 19 ir 22 straipsniai negali būti aiškinami taip, kad gyvenimo kitoje nei kompetentingoji valstybėje narėje atveju socialiniu draudimu apdrausto asmens prieigą prie išmokų natūra reglamentuoja vien gyvenamosios vietos valstybės narės teisės aktai, ir todėl, jeigu šios valstybės narės nenumato išmokų natūra teikimo draudiminiam įvykiui, kuriam reikalaujama šių išmokų, padengti, šios nuostatos lemia, kad kompetentinga įstaiga negali suteikti tokių išmokų natūra.

56 Jeigu Reglamentas Nr. 1408/71 būtų aiškinamas kaip draudžiantis valstybei narei suteikti dirbantiems asmenims arba jų šeimos nariams platesnę socialinę apsaugą, nei išplaukia iš šio reglamento, būtų vienu metu pažeisti ir Reglamento Nr. 1408/71 tikslas, ir EB 42 straipsnio paskirtis bei ribos (šiuo klausimu žr. 1980 m. sausio 10 d. Sprendimo *Jordens-Vosters*, 69/79, Rink. p. 75, 11 punktą; 1988 m. liepos 5 d. Sprendimo *Borowitz*, 21/87, Rink. p. 3715, 24 punktą bei 2008 m. gegužės 20 d. Sprendimo Bosmann, C-352/06, Rink. p. I-3827, 27–29 ir 33 punktus).

57 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad jeigu, skirtingai nei kompetentingos valstybės socialinės apsaugos sistema, valstybės narės, kurioje gyvena slaugos reikalingas asmuo, apdraustas kaip pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbančio asmens šeimos narys pagal Reglamentą Nr. 1408/71, socialinės apsaugos sistema nenumato išmokų natūra teikimo tokiose slaugos poreikio situacijose, kaip antai šio asmens padėtis, šio reglamento 19 straipsnis arba 22 straipsnio 1 dalies b punktas savaime nereikalauja, kad tokios išmokos kompetentingos įstaigos arba jos sąskaita būtų teikiamos už kompetentingos valstybės ribų.

Dėl antrojo klausimo

58 Savo antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tuo atveju, jei išmokas natūra kaip pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbančių asmenų šeimos nariai apdraustiems asmenims, kurie atsiduria slaugos poreikio situacijoje, kaip antai P. von Chamier-Glisczinski, numato kompetentingos valstybės, tačiau nenumato gyvenamosios vietos valstybės narės socialinio draudimo sistema, nori sužinoti, ar EB 18, EB 39 arba EB 49 straipsniai tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, draudžia tokį reglamentavimą, koks įtvirtintas SGB XI 34 straipsnyje, kuriuo remdamasi kompetentinga įstaiga, neatsižvelgiant į Reglamento Nr. 1408/71 19 straipsniu arba prireikus 22 straipsnio 1 dalies b punktu sukurtus mechanizmus ir neribotam laikui, atsisako apmokėti su buvimu kitoje valstybėje narėje esančiuose slaugos namuose susijusias išlaidas iki sumos, lygios išmokoms, kurias šis asmuo būtų turėjęs teisę gauti, jeigu tokia pati slauga jam būtų suteikta kompetentingoje valstybėje esančiuose licencijuotuose slaugos namuose.

59 Pareiškėja pagrindinėje byloje mano, kad, remiantis EB 39 straipsniu, išmokos natūra, skirtos slaugos draudimu apdraustojo asmens slaugai, bent jau piniginės kompensacijos arba tiesioginio gautų paslaugų išlaidų apmokėjimo forma turi būti suteikiamos ir kitose valstybėse narėse nei Vokietijos Federacinė Respublika iki Vokietijos tarifų ribos.

60 Vokietijos vyriausybė, atvirkščiai, tvirtina, kad lygiai taip pat, kaip sutartis nereikalauja, remiantis pirminę teisę atitinkančiu aiškinimu, pakeisti išvestinės teisės taisyklę dėl draudimo eksportuoti išmokas natūra tam tikrais atvejais, pirminėje teisėje nėra tiesioginio teisinio pagrindo, kuris galėtų papildyti ar pakeisti šią taisyklę.

61 Norvegijos vyriausybė savo ruožtu atkreipia dėmesį į slaugos namuose teikiamų paslaugų ypatumus ir tuo remdamasi teigia, kad pagrindinėje byloje, remiantis EB 39 arba EB 49 straipsniais, nėra jokios teisės į tiesioginį tam tikrų su šiomis paslaugomis susijusių išlaidų apmokėjimą.

62 Galiausiai Komisija teigia, kad, atsižvelgiant į tai, jog tokias situacijas, kaip antai pagrindinėje byloje, reglamentuoja Reglamentas Nr. 1408/71, pasiremti pirmine teise šioje byloje būtų galima tik reikšmingų šio reglamento nuostatų neteisėtumo atveju. Tačiau pirminės teisės atžvilgiu šios nuostatos nėra negaliojančios. Šiame reglamente įtvirtintos kolizinės arba koordinavimo taisyklės yra reikalingos, siekiant išvengti išmokų kumuliacijos, ir pateisinamos praktiniais sumetimais.

63 Pirmiausia primintina, kad ir iš teismo praktikos ir iš EB 152 straipsnio 5 dalies išplaukia, jog Bendrijos teisė nedaro įtakos valstybių narių kompetencijai tvarkyti savo socialinės apsaugos sistemas ir visų pirma įtvirtinti nuostatas, skirtas organizuoti ir teikti sveikatos paslaugas ir sveikatos priežiūrą (2009 m. kovo 10 d. Sprendimo *Hartlauer*, C-169/07, Rink. p. I-1721, 29 punktas ir ten nurodyta teismo praktika). Taigi, nesant suderinimo Bendrijos lygmeniu, būtent kiekvienos valstybės narės teisės aktai turi nustatyti išmokų socialinės apsaugos srityje skyrimo sąlygas. Vis dėlto naudodamosi šia kompetencija valstybės narės turi laikytis Bendrijos teisės (žr., be kita ko, 2001 m. liepos 12 d. Sprendimo *Smits ir Peerbooms*, C-157/99, Rink. p. I-5473, 44–46 punktus bei 2004 m. kovo 18 d. Sprendimo *Leichtle*, C-8/02, Rink. p. I-2641, 29 punktą ir ten nurodytą teismo praktiką), ypač EB sutarties nuostatų, susijusių su

laisve teikti paslaugas (žr. 2007 m. balandžio 19 d. Sprendimo *Stamatelaki*, C-444/05, Rink. p. I-3185, 23 punktą), laisvu darbuotojų judėjimu (žr. 2008 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *Petersen*, C-228/07, Rink. p. I-6989, 42 punktą) arba kiekvienam Sąjungos piliečiui suteikiama laisve judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje (žr. 2000 m. lapkričio 23 d. Sprendimo *Elsen*, C-135/99, Rink. p. I-10409, 33 punktą ir 2008 m. vasario 21 d. Sprendimo *Klöppel*, C-507/06, Rink. p. I-943, 16 punktą).

64 Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad atsižvelgiant į didelę diskreciją, kuria Taryba disponuoja rinkdamasi geriausiai EB 42 straipsnio tikslus pasiekti tinkančias priemones (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 1999 m. balandžio 20 d. Sprendimo *Nijhuis*, C-360/97, Rink. p. I-1919, 30 punktą), priimdama Reglamentą Nr. 1408/71 ji iš principo įvykdė savo pareigas, išplaukiančias iš EB 42 straipsniu pavestos užduoties sukurti sistemą, leidžiančią darbuotojams įveikti kliūtis, kurios gali atsirasti dėl socialinės apsaugos srityje priimtų nacionalinių taisyklių (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 1995 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Vougioukas*, C-443/93, Rink. p. I-4033, 30 punktą; minėto sprendimo *Molenaar* 14 punktą ir 2004 m. gruodžio 16 d. Sprendimo *My*, C-293/03, Rink. p. I-12013, 34 punktą). Šioje procedūroje nebuvo tvirtinama, kad 19 arba 22 straipsniai, arba bet kuri kita Reglamento Nr. 1408/71 nuostata negaliotų tokioms situacijoms, dėl kurių vyksta ginčas pagrindinėje byloje, ir Teisingumo Teismui taip pat nebuvo pateiktas nė vienas argumentas, kuris leistų manyti, kad taip galėtų būti.

65 Kaip matyti iš šio sprendimo 50 punkto, atitinkamai Reglamento Nr. 1408/71 19 ir 22 straipsniais sukurti mechanizmai atspindi Bendrijos teisės aktų leidėjo norą suteikti pirmenybę tokiam sprendimui, pagal kurį, kalbant apie natūra suteikiamas ligos išmokas, apdraustieji asmenys savo gyvenamosios vietos ar buvimo valstybėje narėje gali gauti prieigą prie jų sveikatos būklę atitinkančių slaugos paslaugų lygiomis sąlygomis, palyginti su prie šios valstybės narės socialinės apsaugos sistemos prisijungusiais asmenimis (šiuo klausimu dėl Reglamento Nr. 1408/71 22 straipsnio taip pat žr. 2003 m. liepos 3 d. Sprendimo *van der Duin ir ANOZ Zorgverzekeringen*, C-156/01, Rink. p. I-7045, 50 punktą ir 2005 m. balandžio 12 d. Sprendimo *Keller*, C-145/03, Rink. p. I-2529, 45 punktą). Teisinga, kad, remiantis Reglamento Nr. 1408/71 36 straipsniu, gyvenimo už kompetentingos valstybės ribų atveju išmokos natūra, kurias, be kita ko, remdamasi šio reglamento 19 ir 22 straipsniais gyvenamosios vietos

įstaiga suteikė kompetentingos įstaigos sąskaita, turi būti visiškai kompensuotos pastarosios įstaigos. Tačiau, naudodamasis savo didele diskrecijos laisve, Bendrijos teisės aktų leidėjas galėjo pagrįstai nuspręsti, be kita ko, atsižvelgdamas į galimą būtinybę gauti skubias medicinos paslaugas už kompetentingos valstybės ribų, nereikalauti gyvenamosios vietos įstaigos, nepaisant kylančių praktinių ir administracinių sunkumų, teikti išmokas natūra pagal kompetentingos įstaigos taikytinus teisės aktus, kurios nebūtinai yra žinomos gyvenamosios vietos įstaigai.

66 Tokiomis aplinkybėmis, atsakant į pirmąjį prejudicinį klausimą, Teisingumo Teismo pateiktas Reglamento Nr. 1408/71 išaiškinimas turi būti interpretuojamas neatsižvelgiant į galimą pirminės teisės nuostatų taikymą (žr. pagal analogiją minėto sprendimo *Acereda Herrera* 38 punktą). Tai, kad tam tikra nacionalinė priemonė gali atitikti išvestinės teisės akto, šiuo atveju – Reglamento Nr. 1408/71, nuostatą, nebūtinai reiškia, kad ši priemonė nevertintina pagal Sutarties nuostatas (šiuo klausimu žr. 1998 m. balandžio 28 d. Sprendimo *Kohll*, C-158/96, Rink. p. I-1931, 25 punktą ir 2006 m. gegužės 16 d. Sprendimo *Watts*, C-372/04, Rink. p. I-4325, 47 punktą). Iš to išplaukia, kad galimybė taikyti Reglamento Nr. 1408/71 19 ar 22 straipsnius tokiai situacijai, kokia susiklostė pagrindinėje byloje, savaime nepanaikina galimybės, jog suinteresuotasis asmuo pagal pirminę teisę gali reikalauti apmokėti tam tikras išlaidas, susijusias su kitoje valstybėje narėje esančiuose slaugos namuose suteikta slauga, kitokiomis sąlygomis nei numatyta minėtuose straipsniuose (pagal analogiją žr. 2001 m. liepos 12 d. Sprendimo *Vanbraekel ir kt.*, C-368/98, Rink. p. I-5363, 37–53 punktus bei minėto sprendimo *Watts* 48 punktą).

67 Nagrinėjamoje byloje, atsižvelgiant į šio sprendimo 21–30 punktuose aprašytas bylos aplinkybes, pirmiausia reikia patikrinti, ar tokia situacija, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, tikrai patenka į antrajame prejudiciniame klausime nurodytų nuostatų, t. y. EB 18, EB 39 ir EB 49 straipsnių, taikymo sritį. Šiuo atžvilgiu Vokietijos ir Norvegijos vyriausybės bei Komisija, atsižvelgdamos į nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą bei atsakymuose į šio sprendimo 22 punkte minėtą prašymą pateikti paaiškinimus aprašytas faktines aplinkybes, išreiškia abejones dėl EB 39 ir EB 49 straipsnių taikymo. Be to, Norvegijos vyriausybė bei Komisija mano, kad Teisingumo Teismas neturėtų atsakyti į šį klausimą, atsižvelgdamas į EB 18 straipsnį.

68 Pirmiausia, kalbant apie EB 39 straipsnio taikymą, reikia priminti, kad Bendrijos teisėje nėra vienos sąvokos „darbuotojas“ ir ji skiriasi pagal sritį, kurioje taikoma (žr., be kita ko, 2005 m. birželio 7 d. Sprendimo *Dodl ir Oberhollenzer*, C-543/03, Rink. p. I-5049, 27 punktą). Pavyzdžiui, EB 39 straipsnyje ir Reglamente Nr. 1612/68 vartojama darbuotojo sąvoka nebūtinai atitinka galiojančiąją EB 42 straipsnio ir Reglamento Nr. 1408/71 srityje (šiuo klausimu žr. 1998 m. gegužės 12 d. Sprendimo *Martínez Sala*, C-85/96, Rink. p. I-2691, 31, 32, 35 ir 36 punktus).

69 Kiek tai susiję su EB 39 straipsniu, pagal nusistovėjusią teismo praktiką „darbuotojo“ sąvoka pagal šią nuostatą yra Bendrijos terminas, kuris neturi būti aiškinamas siaurai. Darbuotoju turi būti laikomas bet kuris asmuo, užsiimantis realia ir faktine veikla, išskyrus tokios mažos apimties veiklą, kuri laikytina nereikšminga ir pagalbine. Pagal šią teismo praktiką darbo santykių požymis yra tas, kad asmuo tam tikrą laiką kito asmens naudai ir jo vadovaujamas vykdo veiklą, už kurią gauna atlyginimą (žr., be kita ko, 1986 m liepos 3 d. Sprendimo *Lawrie-Blum*, 66/85, Rink. p. 2121, 16 ir 17 punktus ir minėtų sprendimų *Trojani* 15 punktą bei *Petersen* 45 punktą).

70 Iš teismo praktikos taip pat išplaukia, kad valstybės narės piliečiai, ieškantys darbo kitoje valstybėje narėje, taip pat patenka į EB 39 straipsnio taikymo sritį (šiuo klausimu žr. 1991 m. vasario 26 d. Sprendimo *Antonissen*, C-292/89, Rink. p. I-745, 12 ir 13 punktus; minėto sprendimo *Martínez Sala* 32 punktą; 2004 m. kovo 23 d. Sprendimo *Collins*, C-138/02, Rink. p. I-2703, 57 punktą; minėto sprendimo *Ioannidis* 21 punktą bei 2009 m. birželio 4 d. Sprendimo *Vatsouras ir Koupatanze*, C-22/08 ir C-23/08, Rink. p. I-4585, 36 punktą).

71 Teisinga, jog P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis patvirtino, kad DAK priimant šio sprendimo 25 ir 28 punktuose nurodytus sprendimus jis ieškojo darbo Austrijoje ir todėl jo žmonos, kaip šeimos narės, situacija pateko į EB 39 straipsnio taikymo sritį.

72 Vis dėlto, kaip matyti iš šio sprendimo 26, 27 ir 29 punktų, Teisingumo Teismas neturi jokios šį tvirtinimą pagrindžiančios informacijos. Kaip minėta šio sprendimo 27 punkte, duomenys, kuriuos ieškovė pagrindinėje byloje pateikė šio sprendimo 22 punkte minėtame rašte bei per teismo posėdį, nėra visiškai nuoseklūs ir veikiau leidžia manyti, kad DAK priimant aptariamus sprendimus P. von Chamier-Glisczinski sutuoktinis, bandydamas perimti Austrijoje esančią įmonę ir kartu pasilikęs gyvenamąją vietą Vokietijoje, nesinaudojo EB 39 straipsniu garantuojama judėjimo laisve.

73 Šiomis sąlygomis EB 39 straipsnis negali būti taikomas šioje pagrindinėje byloje.

74 Be to, dėl EB 49 straipsnio pirmiausia pažymėtina, kad Sutartyje nėra nė vienos nuostatos, leidžiančios abstrakčiai nustatyti trukmę ir dažnumą, nuo kurių tam tikros paslaugos ar paslaugos rūšies tiekimas kitoje valstybėje narėje nebegali būti laikomas paslaugų teikimu EB sutarties prasme. Taigi „paslaugos“ sąvoka Sutarties prasme gali apimti įvairiausias paslaugas, įskaitant tas, kurios teikiamos pakankamai ilgą laiką ar net kelerius metus (šiuo klausimu žr. 2003 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *Schnitzer*, C-215/01, Rink. p. I-14847, 30 ir 31 punktus bei 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimo *Komisija prieš Portugaliją*, C-171/02, Rink. p. I-5645, 26 punktą).

75 Vis dėlto iš teismo praktikos išplaukia, kad Sutarties nuostatos, reglamentuojančios laisvę teikti paslaugas, netaikomos valstybės narės piliečiui, kuris nuolatiniam laikui ar bent jau be numatyto apribojimo įkuria savo pagrindinę gyvenamąją vietą kitoje valstybėje narėje, kad šį neapibrėžtą laiką gautų ten paslaugas (šiuo klausimu žr. 1988 m. spalio 5 d. Sprendimo *Steymann*, 196/87, Rink. p. 6159, 17 punktą; minėto sprendimo *Trojani* 28 punktą; 2004 m. spalio 19 d. Sprendimo *Zhu ir Chen*, C-200/02, Rink. p. I-9925, 22 punktą, o slaugos namų klausimu – 1997 m. birželio 17 d. Sprendimo *Sodemare ir kt.*, C-70/95, Rink. p. I-3395, 38 punktą).

76 Nagrinėjamu atveju, remiantis šio sprendimo 22–24 ir 26 punktuose išdėstyta informacija, matyti, kad P. von Chamier-Glisczinski nebuvo įsikūrusi Austrijoje, kad būtų laikinai slaugoma slaugos namuose, į kuriuos buvo priimta. Iš šios informacijos išplaukia, kad ji nuolatiniam laikui, nenustačiusi numatomo trukmės apribojimo, buvo įkūrusi savo gyvenamąją vietą šioje valstybėje narėje.

77 Tokiomis sąlygomis, kaip tvirtina Vokietijos, Norvegijos vyriausybės ir Komisija, nagrinėjant šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą EB 49 straipsnis negali būti taikomas.

78 Atsižvelgiant į šio sprendimo 73 ir 76 punktuose padarytas išvadas dėl galimybės taikyti EB 39 ir 49 straipsnius, reikia priminti, kad P. von Chamier-Glisczinski, kaip Vokietijos pilietė, pagal EB 17 straipsnio 1 dalį bet kuriuo atveju naudojasi Sąjungos pilietės statusu.

79 Išvykdama į Austriją ir ten įsikurdama ji pasinaudojo teisėmis, kurias jai suteikia EB 18 straipsnio 1 dalis. Taigi tokia situacija kaip jos patenka į Sąjungos piliečių teisės laisvai judėti ir apsigyventi kitos valstybės narės nei tos, kurios piliečiai jie yra, teritorijoje taikymo sritį.

80 Šiomis sąlygomis pagrindinėje byloje susiklosčiusią situaciją reikia vertinti atsižvelgiant į teises, kurias toks slaugos reikalingas asmuo, kaip antai P. von Chamier-Glisczinski, kaip Sąjungos pilietis, galėjo kildinti iš EB 18 straipsnio 1 dalies.

81 Pagal šią nuostatą kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje laikydamasis Sutartyje ir jai įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų.

82 Šiuo atžvilgiu iš teismo praktikos išplaukia, kad Sutartyje numatytos galimybės Sąjungos piliečių laisvo judėjimo srityje nebūtų visiškai veiksmingos, jei valstybės narės pilietį nuo pasinaudojimo jomis būtų galima atgrasyti sudarant kliūtis apsigyventi kitoje valstybėje narėje jo kilmės valstybės teisės aktais, baudžiančiais jį vien dėl to, kad pasinaudojo minėtomis galimybėmis (žr. 2007 m. spalio 23 d. Sprendimo *Morgan ir Bucher*, C-11/06 ir C-12/06, Rink. p. I-9161, 26 punktą ir ten nurodytą teismo praktiką bei 2008 m. gruodžio 4 d. Sprendimo *Zablocka-Weyhermüller*, C-221/07, Rink. p. I-9029, 34 punktą ir ten nurodytą teismo praktiką).

83 Visiškai teisinga, kad nagrinėjamu atveju P. von Chamier-Glisczinski, persikėlusi į Austrijoje esančius slaugos namus be leidimo pagal SGB XI 72 straipsnį, kiek tai susiję su šioje nuostatoje numatytomis išmokomis natūra, atsidūrė nepalankesnėje padėtyje nei tuo atveju, jeigu būtų paprašiusi visiškai stacionarios slaugos minėto teisės akto 46 straipsnio prasme licencijuotuose Vokietijoje esančiuose slaugos namuose.

84 Tačiau, kadangi EB 42 straipsnyje numatytas valstybių narių teisės aktų koordinavimas, o ne derinimas, ši teisės nuostata neturi įtakos materialiesiems ir procedūriniams atskirų valstybių narių socialinės apsaugos sistemų skirtumams ir dėl to prie jų prisijungusių asmenų teisėms (darbuotoju judėjimo srityje šiuo klausimu žr. 1986 m. sausio 15 d. Sprendimo *Pinna*, 41/84, Rink. p. 1, 20 punktą; 1997 m. sausio 30 d. Sprendimo *Jaeck*, C-340/94, Rink. p. I-461, 18 punktą bei 1997 m. sausio 30 d. Sprendimo *Hervein ir Hervillier*, C-221/95, Rink. p. I-609, 16 punktą).

85 Tokiomis sąlygomis EB 18 straipsnio 1 dalis negali garantuoti apdraustajam, kad jo persikėlimas į kitą valstybę narę išliks neutralus socialinės apsaugos atžvilgiu, be kita ko, kiek tai susiję su ligos išmokomis (šiuo klausimu pagal analogiją su EB 39 straipsniu žr. 2002 m. kovo 19 d. Sprendimo *Hervein ir kt.*, C-393/99 ir C-394/99, Rink. p. I-2829, 51 punktą bei 2006 m. kovo 9 d. Sprendimo *Piatkowski*, C-493/04, Rink. p. I-2369, 34 punktą). Kaip pažymi Komisija, atsižvelgiant į esančius valstybių narių sistemų ir teisės aktų šioje srityje skirtumus, toks persikėlimas konkrečiu atveju suinteresuotajam asmeniui gali būti daugiau ar mažiau palankus arba nepalankus, nelygu pagal Reglamentą Nr. 1408/71 taikytinų nacionalinės teisės nuostatų kombinacija.

86 Šitaip situacija, kurioje persikėlusi į Austrijoje esančius slaugos namus atsidūrė P. von Chamier-Glisczinski, išplaukė veikiau iš bendro Vokietijos ir Austrijos teisės aktų slaugos poreikio rizikos srityje taikymo, remiantis Reglamentu Nr. 1408/71, o ne iš SGB XI 34 straipsnyje nustatyto reglamentavimo. Jeigu tokiais slaugos poreikio, kaip antai suinteresuotojo asmens, atvejais Austrijos teisės aktuose būtų numatytos išmokos natūra, remiantis šiuo reglamentu, jas privalėtų suteikti gyvenamosios vietos įstaiga, kad ir koks būtų Vokietijos teisės aktų turinys šiuo klausimu, ir kompetentinga įstaiga būtų atlyginusi šiai įstaigai išlaidas pagal aptariamo reglamento 36 straipsnį.

87 Šiomis sąlygomis, kadangi Vokietijos Federacinė Respublika ir Austrijos Respublika gali laisvai nustatyti savo sveikatos draudimo sistemas, viena iš šių sistemų negali būti laikoma diskriminacijos ar nepalankios padėties priežastimi vien dėl to, kad ji turi nepalankių pasekmių tuomet, kai, remiantis pagal EB 42 straipsnį sukurtais koordinavimo mechanizmais, ji taikoma kartu su kitos valstybės narės sistema.

88 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad jeigu, skirtingai nei kompetentingos valstybės socialinės apsaugos sistema, valstybės narės, kurioje gyvena slaugos reikalingas asmuo, apdraustas kaip pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbančio asmens šeimos narys pagal Reglamentą Nr. 1408/71, socialinės apsaugos sistema nenumato išmokų natūra tam tikrose slaugos poreikio situacijose, tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, EB 18 straipsnis nedraudžia tokio reglamentavimo, koks įtvirtintas SGB XI 34 straipsnyje, kuriuo remdamasi kompetentinga įstaiga, neatsižvelgiant į šio reglamento 19 straipsniu arba prireikus 22 straipsnio 1 dalies b punktu sukurtus mechanizmus ir neribotam laikui, atsisako apmokėti su buvimu gyvenamosios vietos valstybėje narėje esančiuose slaugos namuose susijusias išlaidas iki sumos, lygios išmokoms, kurias šis asmuo būtų turėjęs teisę gauti, jeigu tokia pati slauga jam būtų suteikta kompetentingoje valstybėje esančiuose licencijuotuose slaugos namuose.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

89 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. **Jeigu, skirtingai nei kompetentingos valstybės socialinės apsaugos sistema, valstybės narės, kurioje gyvena slaugos reikalingas asmuo, apdraustas kaip pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbančio asmens šeimos narys pagal 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, iš dalies pakeistą ir atnaujintą 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97, iš dalies pakeistu 2001 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1386/2001, socialinės apsaugos sistema nenumato išmokų natūra teikimo tokiose slaugos poreikio situacijose, kaip antai šio asmens padėtis, šio reglamento 19 straipsnis arba 22 straipsnio 1 dalies b punktas savaime nereikalauja, kad tokios išmokos kompetentingos įstaigos arba jos sąskaita būtų teikiamos už kompetentingos valstybės ribų.**

2. **Jeigu, skirtingai nei kompetentingos valstybės socialinės apsaugos sistema, valstybės narės, kurioje gyvena slaugos reikalingas asmuo, apdraustas kaip pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbančio asmens šeimos narys pagal Reglamentą Nr. 1408/71, iš dalies pakeistą ir atnaujintą Reglamentu Nr. 118/97, iš dalies pakeistu Reglamentu Nr. 1386/2001, socialinės apsaugos sistema nenumato išmokų natūra tam tikrose slaugos poreikio situacijose, tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, EB 18 straipsnis nedraudžia tokio reglamentavimo, koks įtvirtintas Socialinio kodekso**

(Sozialgesetzbuch) XI knygos 34 straipsnyje, kuriuo remdamasi kompetentinga įstaiga, neatsižvelgiant į šio reglamento 19 straipsniu arba prireikus 22 straipsnio 1 dalies b punktu sukurtus mechanizmus ir neribotam laikui, atsisako apmokėti su buvimu gyvenamosios vietos valstybėje narėje esančiuose slaugos namuose susijusias išlaidas iki sumos, lygios išmokoms, kurias šis asmuo būtų turėjęs teisę gauti, jeigu tokia pati slauga jam būtų suteikta kompetentingoje valstybėje esančiuose licencijuotuose slaugos namuose.

Parašai.